

Spørsmål om trakassering på utested

Ombudet har tatt stilling til om en person har blitt utsatt for trakassering på grunn av nasjonal opprinnelse på et utested. Klager hevder at han ble utsatt for gjentatt trakassering av en annen stamgjest. Innklagede mente for det første at hendelsen ikke var omfattet av diskrimineringsloven fordi saken gjaldt et personlig forhold mellom to bekjente. For det andre bestred innklagede påstanden om trakassering.

Ombudet har kommet til at saken ikke gjelder et personlig forhold og at diskrimineringsloven kommer til anvendelse. Ombudet har lagt vekt på at trakassering på et utested som er åpent for alle, vil kunne oppleves som mer krenkende enn i privatsfæren fordi det vil være andre personer til stede. Dersom trakassering på offentlig sted ikke omfattes av diskrimineringsloven, vil det kunne bidra til å legitimere etnisk trakasserende holdninger. Ombudet har videre lagt vekt på at det er nærliggende å tro at denne saken ville kunne falle innenfor virkeområdet for straffeloven § 135a. Hensynet til sammenheng i lovverket taler for at diskriminerende ytringer rettet mot enkeltpersoner som faller inn under straffeloven § 135 a, også bør falle inn under diskrimineringslovens saklige virkeområde.

Når det gjelder selve påstanden om trakassering, har ombudet kommet til at X ikke har handlet i strid med forbudet mot trakassering på grunn av nasjonal opprinnelse i diskrimineringsloven § 5. Det står påstand mot påstand om X har fremsatt trakasserende uttalelser. En påstand er ikke tilstrekkelig for å kunne konstatere diskriminering.

Lovgrunnlag: Diskrimineringsloven § 5

Saksnummer: 12/733

Dato: 24.09.2012

Uttalelse i klagesak

Sakens bakgrunn

Saken gjelder påstand om trakassering på grunn av nasjonal opprinnelse på et utested mellom to stamgjester. Klager Y og X er begge stamgjester ved A kro. Det er enighet om at det over tid har vært en pågående konflikt mellom partene. Etter anmodning fra klager har ombudet innhentet vitneforklaring fra daglig leder ved A kro. Daglig leder har i e-post til ombudet av 3. mai 2012 bestridt at han har vært vitne til de påståtte trakasserende ytringene. Han skriver videre at han ikke ønsker å blandes inn i saker som dette, og at alle gjester hos A kro er likestilte.

Partenes syn på saken

Klager Y sine anførsler:

Klager Y hevder at en av kroens stamgjester, X, har trakassert han gjentatte ganger på grunn av nasjonal opprinnelse når han har vært gjest på A Kro. Ifølge Y har X fremsatt følgende uttalelser til han: «jævla sigøyner», «sigøynere skulle vært gasset i hjel», «kommer det sigøynere er det bare å skyte dem», « sigøynere lyger, stjeler, og er kriminelle», og «jeg går når den sigøyneren kommer». Y mener at uttalelsene er av en såpass grov karakter at de bør få konsekvenser for X.

Klager Y hevder at daglig leder av stedet har vært vitne til trakasseringen. Daglig leder har ved to tilfeller, i forbindelse med konflikten mellom X og Y, bedt Y om å forlate stedet. Daglig leder har samtidig uttrykt at han ikke har noe personlig imot Y, men det er viktig for virksomheten å beholde X og hans venner som stamgjester. Daglig leder har videre opplyst at han vil ta opp X sin adferd med X. Y har ved disse anledningene ikke fått servert drikke.

X sine anførsler:

X bistås av Advokatfirmaet B.

Advokatfirmaet anfører prinsipalt at saken må avvises fordi saken gjelder et personlig forhold og at forholdet derfor ikke rammes av diskrimineringsloven, jf. diskrimineringsloven § 3 første ledd første punkt, jf. diskrimineringsombudsloven § 3 femte ledd andre punkt. Det vises i den forbindelse til at klagen gjelder uttalelser som X som privatperson skal ha kommet med overfor en annen privatperson på et utested.

Til støtte for dette vises det til følgende utdrag fra forarbeidene i diskrimineringsloven § 3 (Ot.prp.nr.33 (2004-2005)) under merknadene til § 3:

«Grensen mot «personlige forhold» er mer flytende. Også dette begrepet knytter seg til arbeidsliv, studier, mv. vil falle utenfor unntaket, og således være omfattet av loven. På den annen side vil forhold innenfor boligens fire vegger typisk være unntatt fra lovens virkeområde etter dette alternativet, eksempelvis utleie av rom i egen bolig. Videre vil forhold som knytter seg til personlige bekjentskaper, omgangskrets mv. normalt måtte anses som personlige forhold. Lokale, mindre klubber og små foreninger som ikke vender seg mot allmennheten, men bare tar sikte på å tilfredsstille behovet til en begrenset personkrets (syklubber og liknende), antas å falle inn under unntaket for personlige forhold. Det samme gjelder for testamentariske disposisjoner. Grensen vil i stor utstrekning måtte trekkes i praksis på bakgrunn av en helhetsvurdering.»

I departementets begrunnelse for unntaket heter det blant annet at:

«lovgiver (bør) generelt vise varsomhet med å gripe for sterkt inn i interne (familiemessige) anliggender på denne måten. Individets rett til privatliv er dessuten vernet i flere internasjonale forpliktelser som Norge er bundet av. Jf. særlig EMK artikkel 8.... Videre er det grunn til å peke på de bevismessige problemene. Ofte vil det være vanskelig å avdekke diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. innen familien, og ofte også i rent personlige

livsforhold. Det vil også være svært vanskelig å håndheve diskrimineringsforbud i den private sfære. Departementet deler utvalgets oppfatning om at det ikke er hensiktsmessig å la virkeområdet omfatte forhold der loven uansett ikke håndheves, og der det vil være upraktisk, og til dels unødvendig, å la loven gjelde...»

Om selve grensedragningen sier departementet at:

«Videre vil forhold som knytter seg til personlige bekjenskaper, omgangskrets mv. normalt måtte anses som personlige forhold. I stor grad vil samvær med andre i forbindelse med privatlivet være av personlig karakter.»

Advokatfirmaet hevder at det i denne saken utvilsomt er et tilfelle av « *samvær med andre i forbindelse med privatlivet*». Det anføres at de bevismessige problemene gjør seg gjeldende med full tyngde, og det synes lite hensiktsmessig at et statlig håndhevingsapparat skal bruke tid og ressurser på å undersøke og uttale seg om hva enkeltpersoner har sagt eller ikke sagt til hverandre på utesteder, på gaten, på bussen eller andre steder. Det påpekes at det ikke kan ha vært lovgivers intensjon at ombudet skal behandle saker som dette.

Subsidiært bestrides det at X har fremsatt trakasserende uttalelser mot Y på A kro. X kjenner Y etter flere ubehagelige episoder, men han har aldri fremsatt kommentarer knyttet til Ys etniske bakgrunn. Det påpekes at uenighetene mellom X og Y ligger to til tre år tilbake i tid. Ved en anledning stoppet X en slektning av Y fra forsøk på tyveri fra hans pc-veske. En annen gang blottet Y seg for X på herretoiletet. Ved begge tilfeller ga X klar beskjed om at han ikke aksepterte slik oppførsel. Det påpekes at Y ble kastet ut fra A kro for et par uker siden uten at X hadde noe å gjøre med dette. Det er ikke noe hjertelig forhold mellom partene, og det hevdes at klagen til ombudet er et nytt forsøk på å plage sine omgivelser. Det hevdes at det står påstand mot påstand om uttalelsene har funnet sted. Y sine påstander er ikke tilstrekkelig til at bevisbyrden går over på X etter diskrimineringsloven § 10.

Rettslig grunnlag

Ombudet kan gi uttalelse om et forhold er i strid med diskrimineringsloven eller ikke, jf. diskrimineringsombudsloven § 3 tredje ledd, jf. § 1 annet ledd nr. 2.

Diskrimineringsloven

Diskrimineringsloven forbyr forskjellsbehandling på grunn av etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, religion eller livssyn, jf. loven § 4 første ledd. Diskrimineringsloven gjelder på alle samfunnsområder med unntak av familieliv og personlige forhold, jf. diskrimineringsloven § 3 første ledd første punkt.

Trakassering på grunnlag av for eksempel nasjonal opprinnelse er forbudt, jf. diskrimineringsloven § 5. Med trakassering menes handlinger, unnløtelser eller ytringer som virker eller har til formål å virke krenkende, skremmende, fiendtlig, nedverdiggende eller ydmykende. Forbudet omfatter både tilsiktet og utilsiktet trakassering. Forbudet mot trakassering er absolutt.

For at ytringen skal omfattes av vernet mot trakassering er det et vilkår om at trakasseringen er «tydelig rettet mot en eller flere konkrete enkeltpersoner», jf. Ot.prp. nr.33 (2004-2005) s. 208. I forhold utenfor arbeidslivet må det videre dreie seg om gjentatte ytringer.

Dersom det foreligger omstendigheter som gir grunn til å tro at det har skjedd diskriminering, skal det legges til grunn at diskriminering har funnet sted, hvis ikke den som er ansvarlig for handlingen, unnlåtelsen eller ytringen sannsynliggjør at det likevel ikke har skjedd diskriminering, jf. diskrimineringsloven § 10.

En påstand om diskriminering er ikke nok til at ombudet kan konkludere med at det er "grunn til å tro" at diskriminering er skjedd. Påstanden må støttes av andre opplysninger eller sakens omstendigheter for øvrig.

Ombudets vurdering

Likestillings- og diskrimineringsombudet har vurdert saken på bakgrunn av partenes skriftlige redegjørelser.

Lovens saklige virkeområde

Advokatfirmaet anfører prinsipalt at klagen må avvises fordi saken gjelder «personlige forhold», jf. diskrimineringsloven § 3 første ledd første punkt. Første spørsmål er om den påståtte trakasseringen kan anses som personlige forhold som faller utenfor diskrimineringslovens virkeområde.

Forarbeidene presiserer at grensen mot personlige forhold må trekkes etter en helhetsvurdering, jf. Ot.prp. nr.33 (2004-2005) s. 204. Videre presiseres det at begrepet personlige forhold må tolkes snevert, og det må være tale om rent private anliggender.

Hensynene som taler mot å gripe inn i personlige forhold er individets rett til privatliv og at man bør vise varsomhet med å gripe inn i interne anliggender. I personlige forhold har man behov for åpenhet og fortrolighet, og hensynet til ytringsfriheten står sentralt. I tillegg vil det være vanskelig å fremskaffe bevis fordi det ofte ikke vil være uavhengige vitner. Det vil dessuten kunne være ødeleggende for et vennskap å vitne mot venner.

Etter ombudets mening gjør ikke disse hensynene seg gjeldende her. Det er enighet om at Y og X har kjennskap til hverandre. For ombudet er det imidlertid tvilsomt om relasjonen mellom X og Y er av en slik art at den kan betegnes som personlig. X og Y er verken venner, eller i samme omgangskrets. Slik ombudet forstår det er de bekjente fordi de begge er stamgjester ved A kro.

Ombudet av den oppfatning at påstått trakassering på et utested som er åpent for alle, vil kunne være enklere å bevise sammenlignet med andre saker, fordi det ofte er vitner til stede. Trakassering på et offentlig sted vil også kunne oppleves som mer krenkende enn i privatsfæren, nettopp fordi det ofte vil

være andre personer til stede. Dersom trakassering på offentlig sted ikke omfattes av diskrimineringsloven, vil det kunne bidra til å legitimere etnisk trakasserende holdninger. De ovennevnte momentene taler for at det påståtte forholdet i denne saken omfattes av lovens saklige virkeområde.

Straffelovens § 135 a straffer den som forsettlig eller grovt uaktsomt offentlig fremsetter diskriminerende og hatefulle ytringer på grunn av hudfarge, etnisk opprinnelse, religion, livssyn, homofil legning, leveform eller orientering. I Ot.prp. nr. 33 (2004-2005) s. 187 om virkeområde for strl. § 135a, presiserer departementet at formålet med å ramme offentlige fremsatte ytringer er å ivareta hensynet til samfunnets kollektive interesse i å unngå hatefulle og diskriminerende ytringer i det offentlige rom. Ombudet mener de samme hensynene gjør seg gjeldende når det gjelder forbudet mot trakassering i diskrimineringsloven.

I straffeloven § 135 a er det et vilkår for å rammes av straffebudet at ytringen er fremsatt på et offentlig sted. Høyesterett har nylig avsagt en dom (Rt-2012-536), der retten fant at krenkende uttalelser om hudfarge rettet mot en dørvakt i køen utenfor et utested rammes av straffeloven § 135 a. Høyesterett uttaler følgende om rekkevidden av bestemmelsen: «*Straffebudet krever etter første ledd første punktum at den diskriminerende uttalelsen er fremsatt offentlig. ...I forarbeidene til § 135 a, jf. Ot.prp. nr. 33 (2004–2005) side 215, er det uttalt følgende: "Dersom ytringen ikke er egnet til å nå et større antall personer, kan den likevel rammes av straffebudet dersom den er fremsatt på et offentlig sted. Det er imidlertid da et vilkår at minst én person må ha oppfattet ytringen."*» Høyesterett uttaler videre «*De tidligere retter har lagt til grunn at uttalelsene ble fremsatt dels i påhør av fornærmede, dels i påhør av vitnet D. Vilkåret om offentlig fremsettelse er derfor oppfylt.*»

På bakgrunn av denne dommen finner ombudet det nærliggende å tro at denne saken ville kunne falle innenfor virkeområdet for straffeloven § 135a. Hensynet til sammenheng i lovverket taler for at diskriminerende ytringer rettet mot enkeltpersoner som faller inn under straffeloven § 135 a, også bør falle inn under diskrimineringslovens saklige virkeområde.

På bakgrunn av en helhetsvurdering er ombudet kommet til at de påståtte hendelsene på A kro ikke er å anse som «personlige forhold». Forholdet som Y har påklaget faller dermed innenfor lovens saklige virkeområde.

Påstand om trakassering på grunn av etnisk bakgrunn

Ombudet skal ta stilling til om det foreligger omstendigheter som gir grunn til å tro at X har fremsatt gjentatte trakasserende uttalelser mot klager Y. Klageren har i utgangspunktet bevisføringsrisikoen, jf. nemndas sak 26/2006, som er etterfulgt i senere saker. En påstand fra klager om at det har skjedd trakassering er i seg selv ikke nok til å snu bevisbyrden over på innklagede. I Likestillings- og diskrimineringsnemndas sak av 19/2009, er det videre presisert at påstanden enten må være dokumentert eller støttet av andre bevis for å konstatere diskriminering.

Etter ombudets vurdering er det ikke dokumentert eller på en annen måte sannsynliggjort holdepunkter som tilsier at det er grunn til å tro at X har fremsatt gjentatte trakasserende uttalelser mot Y. Ombudet har

etter anmodning fra Y innhentet vitneforklaring fra daglig leder ved A kro. Daglig leder bestrider imidlertid at han har vært vitne til de påståtte trakasserende uttalelsene. Det står dermed påstand mot påstand om uttalelsene har funnet sted. Etter ombudets vurdering er det etter dette ikke holdepunkter for å slå fast at X har utsatt Y for gjentatte trakasserende uttalelser på A kro.

Konklusjon

Likestillings- og diskrimineringsombudet konklusjon er at X ikke har handlet i strid med forbudet mot trakassering på grunn av nasjonal opprinnelse i diskrimineringsloven § 5.